

HRISOVUL DE ORGANIZARE AUTONOMA A BRESLEI BRUTARILOR BUCUREȘTENI DIN ANUL 1818

de GABRIEL PETRIC

De curînd, în colecția de documente a Muzeului de Istorie a Municipiului București a intrat un frumos hrisov domnesc datînd din anul 1818, fiind emis de cancelaria lui Gheorghe vodă Caragea. Este vorba de un tipic hrisov de breaslă, referitor la isnaful, mai puțin cunoscut, al brutarilor. Valoarea documentului rezultă atît din analiza lui internă, cît și din aspectul deosebit ornat cu miniaturi policrome. Scris pe hîrtie lipită pe mătase verde, documentul are dimensiunile de 0,79×0,55 m (textul este încadrat de un chenar cu desene colorate și prezintă în părțile laterale, în dreptul primelor patru rînduri, cîte o miniatură cuprinsă de un chenar aurit, pe un fond mov, cu elemente florale aurite). Documentul se încheie cu pecetea mare domnească în chinovar, cu stemele județelor, aflată sub un desen ce reprezintă o flamură cu marginile aurite și colorată mov. În părțile laterale ale desenului stă scrisă, în majuscule, cu chinovar și aurite pe margine, titulatura domnitorului Gheorghe Caragea. În text, toate frazele sînt marcate cu literă majusculă desenate cu chinovar.

În ce privește conținutul documentului, el este edificator pentru cunoașterea modului de organizare a unei bresle autonome. Este știut, de altfel, că încă de la sfîrșitul sec. al XVIII-lea, în condițiile creșterii producției pentru piață și deci și a concurenței, frățiile de meșteșugari au solicitat domniei exclusivitatea monopolului de producție în baza unui hrisov care să stabilească cantitatea și calitatea mărfurilor, îndatoririle membrilor breslei, raporturile lor cu boierii, tîrgoveții, cu clienții¹. Cel mai vechi hrisov de breaslă, prin care i se acorda acestea și autonomia, este hrisovul breslei croitorilor din 1760². Pe lîngă breslele care aveau autonomie, conduse de un staroste ales, erau breslele lipsite de hrisov, conduse însă de un om numit de domnie: vătăful sau epistatul. Acestor bresle li se fixa cantitatea de marfă, prețurile de vînzare etc. de către domnie³. Grigore Andronescu, în însemnările sale despre vechea gospodărire a Bucureștilor, publicate de prof. Ilie Corfus⁴ arată, că aceste isnafuri erau în număr de 12: brutari, jîmblari, măcelari, lumînărari, băcani, circiumari, făinari, săpunari, simigii, tabaci, precupeți și trăistari. Acestea toate se aflau sub ordinul Agiei. Aceasta, în schimbul „îngrijirii ce li se dădea la ale lor obiceiuri”, primea anual un poclon pe care

¹ C. Șerban, *Breslele bucureștene în sec. al XVIII-lea*, în „Studii”, nr. 6, XII, 1959, p. 58.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, p. 65.

⁴ Ilie Corfus, *Insemnările cronicarului Grigore Andronescu despre vechea gospodărire a Bucureștilor*, în *București — Materiale de istorie și muzeografie*, vol. VI, p. 130.

Grigore Andronescu îl evalua la 5 450 taleri⁵. Unele din aceste isnafuri, din motive care sînt clar arătate în documentul ce-l prezentăm în cazul breslei brutarilor, au ieșit de sub tutela Agiei. Așa au făcut, de exemplu, măcelarii în timpul domniei lui Alexandru Moruzi (1793—1796), așezîndu-se „în altă orînduială, cu eforie“, adică își căpătaseră autonomia⁶.

În 1818, după cum se arată în hrisov, găsind vodă Caragea „asupra pînii, aici în politia Bucureștilor, o scumpete peste cuvîntă, cum și plinea proastă și neagră“, a constatat că „răul acesta izvorăște din pricină că fiind acest isnaf asupra îngrijirii Agiei și din acei zapcii și slujbași agiești care n-au frica lui Dumnezeu, pentru interes a lor în parte cu pricină că da nizam brutarilor și jimblarilor, le arunca iftirale și așa cu dări de rușfaturi li se lua jafuri și îi lăsa în voia lor, și ei ca să scoată paguba și să și folosească făcea și plinea mică, necoaptă și neagră și în lipsă la dramuri, iar sărăcimea și toți de obște cerca greutatea și de ce mergea la mai mare catahrisis să suia“. Catahrisisurile (abuzurile) Agiei au atins desigur o culme în timpul lui Caragea, căci cronicarul Andronescu nota că iratul (venitul) Agiei a crescut neconținut, cîștigul agăi ajungînd în anul 1814 la 122.850 taleri. Acest irat, precizează Andronescu, „s-a adunat de Nicolae Filipescu în zilele mării sale Caragea Voevod cu mare catahrisis în toate“⁷. Agia lua mari sume de la simigii „ca să nu se supere de nart (prețul maximal fixat), 600 taleri de la băcani pentru acelaș hatîr, 60.000 de taleri de la brutari cînd li se da o para peste nart“⁸, deci cînd le permitea să vîndă pîinea mai scump cu o para decît se stabilise oficial. În fața abuzurilor Agiei, domnitorul Caragea scrie în anul 1817 marelui spătar să adune pe zapcii spătărești și agiești și „pentru catahrisisu ce să urma“ de către aceștia „asupra lăcuiitorilor celor ce vin cu lucruri de vînzare atît la oborul Tîrgului de Afară i aici în politia Bucureștilor“, să le dea „strașnică poruncă ca cîtuși de puțin să nu să îndrăznească a face urmare împotrivă. Căci veri care se va dovedi întru acest fel de vină, se va pedepsi foarte strașnic, făr de milostivire“⁹. Se pare că vodă Caragea mai avea și un alt motiv să fie supărat pe Agie, căci, scrie cronicarul Andronescu, domnul era mîhnit „pă gine-rele mării sale, Mihalache Suțul, cînd se afla dragoman al Porții și în urmă s-au făcut domni Moldovei (1819—1821), fără de voe-i au făcut pe Nicolache Șuțu agă (1815) atunci, dar, pînă a nu-l orîndui prin hrisov, au aridicat din Agie isnaful brutarilor sistisinsu-l (înfiiințindu-l) sub starostie“¹⁰. Și într-adevăr, în hriso-vul din 1818, Caragea vodă, după ce constata abuzurile consemnate mai sus, arăta că: „am hotărît de a-mi ridica isnaful brutarilor și a jimbarilor de sub epistasia Agiei, ca să nu mai aibe de acum inainte dumnealui vel agă, ce se află și cel ce va fi după creme, și nici zapcii agiești a se amesteca, de a cerceta pe brutari și jimblari sau a le drămui pîinea ci să fie slobozi și supuși numai la nizamul Domniei“.

Cele două isnafuri ale brutarilor și jimblarilor vor plăti totuși Agiei 2 000 taleri anual, avînd în vedere rolul ei de a se îngriji „pentru foc și pentru strejuirea și paza tîrgului de orice fel de întîmplare în zi și în noapte“. Agia să nu mai facă „altă cerere cu nici-un fel de numire“.

⁵ *Ibidem.*

⁶ *Ibidem.*, p. 131.

⁷ *Ibidem.*

⁸ *Ibidem.*

⁹ George Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București, 1594—1821*, Edit. Acad. R.P.R., doc. nr. 590, p. 722.

¹⁰ Ilie Corfus, *op. cit.*, p. 133.

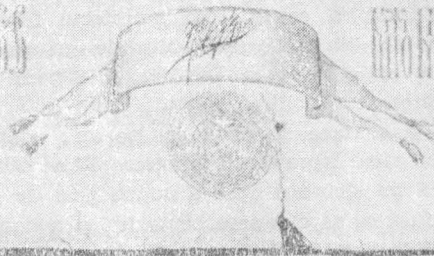

IN NOMINE DOMINI AMEN

Main body of handwritten text in a Gothic script, consisting of several paragraphs.

IN NOMINE DOMINI AMEN

IN NOMINE DOMINI AMEN

Small text or signature located at the bottom right of the page.

Hrisovul stabilește modul de organizare a isnafurilor brutarilor și jimblarilor, care să aibă un staroste ales de ele, „care acum ni s-au arătat de vrednic prin anafora obștească că au ales pe Ștefan Babic brutarul pe care l-am îmbrăcat Domnia mea cu caftan, făcându-l staroste de brutari i jimblari, ca să fie cum iaste și staroste de neguțatori hotărîndu-l ca, purtîndu-se bine, să fie nestrămutat în toată viața lui, și cînd va muri să se puie altul ales iarăși de aceste bresle, care alegere să facă înaintea Dumnealor veliților boieri și dumnealor să arate domniei, prin anafora, pe cel ales“. În cele opt articole ale hrisovului se stabilește rolul starostelui și raportul său cu breslașii, care trebuie să-i dea toată supunerea „ca unul ce este îndatorat a da seama“. Starostele era ajutat de patru proesti din cei mai aleși bătrîni ai breslei, de patru ucenici și calfe, urmînd a face și longe „după obiceiul ce să urmeze și la alte bresle“. Longeua era de fapt adunarea restrînsă a breslei, care, după cum se spune în hrisov, stabilea și sumele ce se dădeau Agiei, ca și cele datorate starostelui, logofătului și ceaușului breslei, după starea și puterea fiecăruia. Starostele mai avea pe lîngă logofățel și ceauș și „zece oameni străini scutiți de dări și de alte angari, ca să fie de slujbă lîngă el, aceștia numindu-se slujitori ai starosti de pîne“. Starostele primea 200 taleri pe lună pentru „osteneala i cheltuiala sa i pentru simbria logofățelului i ceaușului“, sumă strînsă de la toți după starea lor prin „foaie de cislă făcută de el cu cei patru proesti“. Totodată se afirmă dreptul starostelui de a stabili nizamul și de a judeca și pedepsi pe membri breslei care nu l-ar fi respectat, sau pe cei care s-ar răzvrăti, mergînd pînă la excluderea lor din breslă. Nu lipsește nici prevederea privind cutia de breslă în care „să puie din săptămînă în săptămînă fieșcare brutar cîte 2 parale, cum și calfele cîte o para“. La aceasta se mai adăuga și taxa plătită de cei care își deschideau brutării sau așezămînturi de tovarăși. Veniturile adunate vor fi folosite, spune documentul, pentru a-i ajuta pe cei scăpătați și morți la îngropare, cum și la alte trebuințe ale breslei. Totodată, starostele trebuia să se îngrijească de „zahireaua de scos pîne“, adică de proviziile necesare în procurarea pînii, pentru ca „pe toată ziua cu a fi îndestulare apărea în politia Bucureștilor“. Starostele se va îngriji ca pînea să fie curată și albă, coaptă bine și drămuată „a nu fi lipsă la gramuri“ și ca prețul stabilit al ei să fie respectat. Nartul, cum se numea prețul pînii, se stabilea printr-o expertiză (cișniu). Modul cum se efectua această expertiză ni-l relatează cronicarul Grigore Andronescu : se cumpărau de la Obor (Tîrgul de Afară) trei „khile“ de grîu de calitate diferite ; se calculau apoi cheltuielile ce le avea pe zi o brutărie care cocea pîne din făină rezultată din aceste trei „khile“ de grîu, inclusiv dobînda banilor și ciștigul lor ; se scădeau apoi tărîțele și se cîntărea făina cernută, din care se făcea aluatul, se cocea pînea, care apoi se cîntărea și, adăugîndu-se un spor de 3 la 10 (considerat că rezultă din amestecul făinii cu apă, sare etc.), calitatea de pîne obținută din cele trei chile de grîu se calcula în dramuri (400 dramuri = o oca de pîne), care se împărțeau la bani cheltuiți și socotiți în parale (40 parale = 1 taler)⁴¹. Stabilirea nartului este hotărîtă de domnitor, după cum relatează hrisovul, a se face de două ori pe an : odată în luna septembrie, „cînd au să dea porunci către ispravnicii județelor Ilfov, Vlașca și Ialomița ca să indemne și să pornească pe lăcuitori spre a aduce grîu de vînzare cu îndestulare la Oborul Tîrgului de afară ca să cumpere brutarii“, și a doua oară între 25 aprilie și 25 mai. Veliții boieri trebuia să facă expertiza și „să arate cu anafora către domnie ca să li se hotărească cuvinciosul nart cîte cîte parale are să vînză ocaua

⁴¹ *Ibidem*, p. 133—135.

de pîine albă coaptă bine și după nartul pîinii să dea la jimblă o para mai mult la oca". Odată cu stabilirea nartului de către vel logofetul Țării de Sus se vor face și „foi pecetluite de domnie să puie a se lipii în stîlpi pe la răsîntii". Brutarii aveau în același timp drept de a face și jimbale, iar jimblarii pîine, dar cu condiția respectării nizamului stabilit. O altă prevedere a hrisovului se îndreaptă împotriva speculanților de grîu, căci spune hrisovul: „oprind domnia mea și pe toți matrapazarii care pricinuesc scumpătate, afară din ce să vor fi cu porunci, nimeni altul să nu fie volnic a cumpăra grîu de matrapazlic, adică de vînzare".

În încheiere, hrisovul menționează că „pentru ca să să păzească întocmirea aceasta cu nestrămutare, ca un folos obștesc am întărit-o cu însuși credința domniei mele Io Ioan Gheorghie Caragea Voevod i cu credința prea iubiților domnii mele fii Gheorghie Caragea vvd., Constantin Caragea vvd.: marturi fiind și dumnealor cinstiți și credincioși boieri veliți ai divanului domniei mele..."¹².

În ce-l privește pe Ștefan Babic, cel ales ca staroste, brutăria sa, aflată lângă turnul Bărăției, în apropierea Curții Vechi¹³, se făcuse renumită printre cele circa 50 de brutării existente atunci în București¹⁴. Devenise faimoasă zicala: „coltucul lui Babic" — adică nimic — însemnînd că se epuiza în primele clipe după scoaterea sa din cuptor, fiind luate „de vătafii, logofetii și ciocoi boierești". Babic era cunoscut și la Poartă. Astfel, în 1810 „fostul aian de Tîrnova", Mehmed Aga ruga pe Manuc Bei din București, cel care ridicase renumitul han, să trimită cei cinci-sase sute de galbeni pentru plata datoriilor prin Babic¹⁵.

În ceea ce privește breasla brutarilor și jimblarilor, Grigore Andronescu în însemnările despre vechea gospodărire a Bucureștilor, fiind contemporan cu Babic și chiar conducînd cișniul (expertiza) din 1819, arată că brutarii nu au respectat nartul fixat în 1818 de 104 dramuri de pîine la o para, ci au vîndut mai scump cu 65 de dramuri pîine la o para. Nemulțumiți de cișniul din 1819 ei protestează, dar în zădar. Odată cu fixarea noului preț al pîinii în 1819, s-a desființat și autonomia breslei, aceasta trecînd din nou sub epistasia (supravegherea) Agiei: „și are și astăzi pă mine parapon (necaz) Babic și alți din brutari, ca uni ce vrea să fie deosebiți din alte isnafuri"¹⁷.

În încheiere se poate conchide că documentul mai sus prezentat punctează clar un episod al vieții citadine bucureștene de la începutul sec. al XIX-lea, fiind totodată edificator asupra regimului breslelor în această perioadă. Ar mai fi de menționat că evenimentul bucureștean al cîștigării autonomiei de către breasla brutarilor și jimblarilor se alătură altor doleanțe edilitar-administrative în timpul domniei lui Caragea fie că era vorba de curățarea „mătcii Dîmboviței" cu ajutorul

¹² Pan Isaac Role vel ban, pan Gheorghie Arhiropolo vel spătar, pan Barbu Văcărescu vel vistiernic, pan Dumitrașco Racoviță vel vornic de Țara de Sus, pan Mavrocordat vel postelnic, pan Iordache Slătineanu vel vornic de Țara de Jos, pan Constantin Dudescu vel vornic al III-lea, pan Petrache Ritoridi(s) vel logofăt al streinilor prici, pan Nicolae Golescu vel logofăt de obiceiuri, pan Ioan Șîrbel vel vornic al obștirilor, pan Alecsandru Filipescu vel logofăt de Țara de Jos, pan Dumitrache Hrisoscoleu vornic de pămîntie, și ispravnic pan Constantin Bălăcean vel logofăt de Țara de Sus. Și au scris hrisov acesta la al șaselea anu dintru întiiu domnia a domniei mele, aici în oraș scaunului Domniei mele București...".

¹³ G. I. Ionescu-Glon, *Istoria Bucureștilor*, București, 1889, p. 216, 330.

¹⁴ Die Corfus, op. cit., p. 132.

¹⁵ G. I. Ionescu-Glon, op. cit., p. 330.

¹⁶ Catalogul documentelor turcești, vol. I, București, 1960; document aflat la Muzeul de Istorie a municipiului București, inv. nr. 26460.

¹⁷ Die Corfus, op. cit., p. 134.

unei mașini¹⁸, fie de cea a reparării Podului Mogoșoaia, al Colentinei și al Tîrgului de afară¹⁹, sau repararea grabnică a Foișorului de Foc, căruia îi putreziseră lemnele²⁰, ori a cișmelelor „atît cele din mahalale care sînt pentru populația nevoiașă cît și celelalte de la porțile și curțile boierești“²¹.

Documentul este încă o piesă de valoare ce îmbogățește odată în plus colecția de documente a Muzeului de istorie al municipiului București.

**UN DOCUMENT CONCERNANT L'ORGANISATION AUTONOME
DE LA CORPORATION DES BOULANGERS BUCARESTOIS
EN 1818**

— Résumé —

L'article étudie un document de 1818, en provenant de Caragea Vodă, et en vertu duquel la corporation des boulangers et des „jimblari“ de Bucarest devient autonome envers l'„Agie“. Le prince régnant prend cette décision à cause des abus des fonctionnaires de l'„Agie“ et aussi de la mauvaise qualité du pain sur le marché bucarestois. Le document permet, de surcroît, de connaître les structures d'une corporation autonome, ce qui lui augmente la valeur, tout aussi comme les informations concernant un des plus réputés prévôts bucarestois, Ștefan Babic.

¹⁸ George Potra, *op. cit.*, doc. nr. 513.

¹⁹ *Ibidem*, doc. nr. 579.

²⁰ *Ibidem*, doc. nr. 568.

²¹ *Ibidem*, doc. nr. 588.